

729G49 Språk och datorer (VT2025)

Syntax II

Lingvistik 5 – Satsanalys

Marcel Bollmann

Institutionen för datavetenskap (IDA)

Baserat på material från
Mikael Svensson & Evelina Rennes.

Denna föreläsning

■ Form och funktion

- på frasnivå
- på satsnivå

■ Satsdelar

- Subjekt, predikat, objekt
- Predikativ (subjektiv och objektiv)
- Adverbial (TRSO och satsadverbial)

■ Satser och satstyper

- Huvudsats
- Bisats
- Bisatstyper

Form och funktion i språklig analys

Form och funktion

- **"Form"** beror på konstituenternas **interna strukturella egenskaper**.
 - t.ex. morfologiska, syntaktiska egenskaper
- **"Funktion"** beror på konstituenternas **relation till andra konstituent**er i ett större sammanhang.
 - t.ex. huvud i en fras, subjekt i en sats

Form och funktion: nominalfras

Funktion	artikel	adjektivattribut	huvudord	prepositionsattribut
	<i>Den</i>	<i>galne</i>	<i>mannen</i>	<i>med den vilda blicken</i>
Form	artikel, bestämd	adjektivfras	substantiv	prepositionsfras

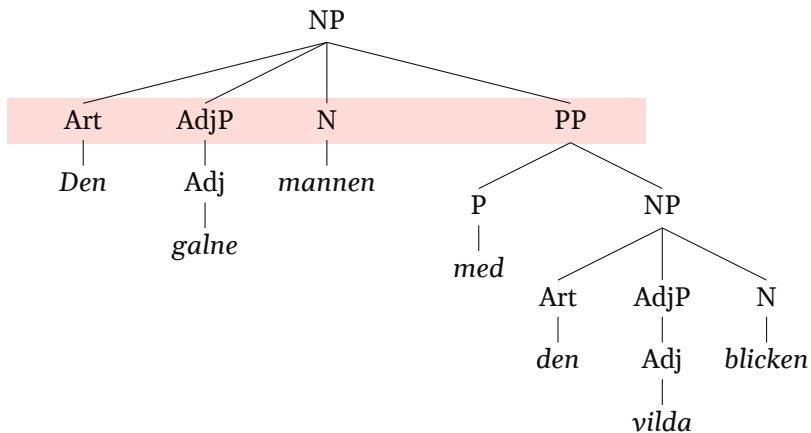
Form och funktion: nominalfras

Form

- *mannen* är alltid substantiv
 - *en man*
 - *mannen*
 - *flera män*
 - *mannens*

Funktion

- Beror på relationen till andra konstituenten i frasen eller satsen
 - *den galne mannen* – huvud
 - *till mannen* – rektion/efterbestämning
 - *mannens hund* – genitivattribut

Funktion	artikel	adjektivattribut	huvudord	prepositionsattribut
	<i>Den</i>	<i>galne</i>	<i>mannen</i>	<i>med den vilda blicken</i>
Form	artikel, bestämd	adjektivfras	substantiv	prepositionsfras

Form och funktion på satsnivå

- **Form:** typ av fras/bisats

Den galne mannen med den vilda blicken

nominalfras (NP)

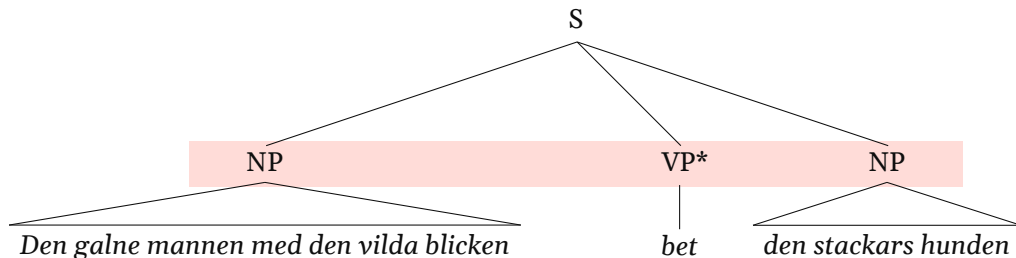
- **Funktion:** satsdel (~ funktion i den överordnade satsen)

Den galne mannen med den vilda blicken bet hunden.

subjekt

Hunden bet *den galne mannen med den vilda blicken.*

direkt objekt

Funktion	subjekt	predikat	objekt
	<i>Den galne mannen med den vilda blicken</i>	<i>bet</i>	<i>den stackars hunden</i>
Form	nominalfras	verbfras*	nominalfras

*i snäv bemärkelse

Satsdelar

Primära satsdelar

De vanligast förekommande **satsdelarna** är:

- 1 Subjekt
- 2 Predikat
- 3 Objekt (direkt, indirekt, prepositionsobjekt)
- 4 Predikativ (subjektiv, objektiv)
- 5 Adverbial

Evelina köpte glass igår.

Evelina köpte glass igår.

Evelina köpte glass igår.

Evelina är glad.

Evelina köpte glass igår.

Subjekt

- **Subjektet** är oftast den som "utför en handling."
- Kan vara en nominalfras, infinitivfras eller bisats. (→ **form!**)

Den lilla flickan med svavelstickor frös ihjäl.

Frös den lilla flickan med svavelstickor ihjäl?

Att du kunde komma var kul.

Formella och egentliga subjekt

Att du kunde komma var kul.

subjekt

Det var kul att du kunde komma.

formellt subjekt

egentligt subjekt

Två fåglar har suttit på postlådan hela förmiddagen.

subjekt

Hela förmiddagen har det suttit två fåglar på postlådan.

formellt subjekt

egentligt subjekt

Nollsubjekt

- **Nollsubjekt** finns endast av grammatiska skäl, utan att innehålla någon information.

🇸🇪 Det regnar.

🇬🇧 It is raining.

- Detta '**subjektstvång**' finns inte i alla språk:

🇪🇸 *Llueve.*

Satsdelar

Predikat

Predikat

- **Predikatet** anger ofta vad subjektet "gör."
- Dess *form* är i princip identiskt med VP i snäv bemärkelse.

Eva köpte en dyr mountainbike i förra veckan.

Johanna borde ha gett pengar till Röda Korset.

Direkt objekt

- Det **direkta objektet** är oftast den/det/dem som ”har blivit utsatta för” den handling eller den händelse som beskrivs av predikatet.
- Kan vara en nominalfras, infinitivfras eller bisats. (→ *form*!)

Vi tände ett ljus.

Generalskan sköt den vite hjorten.

Indirekt objekt

- Ett **indirekt objekt** används vanligtvis när predikatet kräver ett "andra objekt."
- Det är alltid en nominalfras.

Joakim gav Lisa en dyr gitarr förra veckan.

Jag skickade mormor ett brev.

åt
till
för vem

- Det förutsätter oftast ett direkt objekt.

*Jag skickade ett brev. — *Jag skickade mormor.*

Prepositionsobjekt

- Ett **prepositionsobjekt** är en PP som i princip *fungerar* som ett objekt i semantisk mening.

Joakim gav en dyr gitarr till Lisa förra veckan.

Vi skrattade åt clownen.

Reflexiva pronomen

- Vissa predikat kan ta **reflexiva pronomen** som objekt.

Han slog Olle.

Han slog sig.

Han slog sig själv.

- Vissa predikat kan **bara** ta reflexiva pronomen.

Han uppförde sig konstigt.

**Han uppförde Olle konstigt.*

Satsdelar

Predikativ

Predikativ

- Ett **predikativ** är främst en NP eller AdjP som "fungerar som ett predikat."
- VP 'slog' kan fungera som **predikat**.

Lasse slog Olle.

den som slår ↔ den som blir slagen

- AdjP 'trogen' kan fungera som **predikativ**.

Eva är trogen sin fru.

den som är trogen ↔ den man är trogen

Objekt och predikat/predikativ

Lasse slog Olle.
subjekt predikat direkt objekt

Eva är trogen sin fru.
subjekt predikat subj. predikativ direkt objekt

Subjektiv predikativ

- Ett **subjektiv predikativ** kongruensböjs efter subjektet.
 - Obligatorisk efter kopulaverb, t.ex. *vara*

Vi är mycket stolta.

Professorn verkar snäll.

- Främst nominalfras (NP) och adjektivfras (AdjP).

vara
bliva
heta
kallas

tyckas
synas
verka
se ut

Objektiv predikativ

- Ett **objektiv predikativ** kongruerar med det direkta objektet.

Barnen gjorde mig glad.

Barnen gjorde föräldrarna glada.

- Oftast AdjP, men kan även vara andra frastyper, t.ex. PP:

Man valde Knut och Harald till kungar.

Satsdelar

Adverbial

Adverbial: begreppsförvirring

- **Adverb** är en ordklass.
- **Adverbfras** är en fras med adverb som huvud.
- **Adverbial** är en satsdel som kan realiseras (ta *form*) av olika fras- och satstyper.

Ny!

	<i>Vi samlas</i>	<u><i>här</i></u>	<u><i>på lördag.</i></u>
ordklass →		adverb	preposition + substantiv
frasens form →		adverbfras (AdvP)	prepositionsfras (PP)
frasens funktion →		rumsadverbial	tidsadverbial

Innehållsadverbial

- **Innehållsadverbial** delas in i fyra huvudsakliga grupper (**TRSO**-adverbial):
 - tidsadverbial
 - sättsadverbial
 - rumsadverbial
 - orsaksadverbial

Nilsson spelade vackert på konserten i förmiddags.
sättsadvbl. rumsadvbl. tidsadvbl.

Barnen spelar tennis därför att de tjänar pengar på det.
orsaksadvbl.

Satsadverbial

- **Satsadverbial** modifierar satsen ”som helhet” och uttrycker antingen...
 - **negation**: *inte*
 - **modalitet**: *kanske, nödvändigtvis, enligt säkra källor*
 - **talarens inställning**: *lyckligtvis, tråkigt nog*
 - eller fungerar som **textbindare**: *alltså*

Kvartetten spelar således förmodligen inte på lördag.
satsadvbl. satsadvbl. satsadvbl.

- Står i olika positioner i bisats och huvudsats – vi tittar på det snart...

Vilka är satsdelarna?

Indien genomför världens största demokratiska val.

Ofta blir pendling med kollektivtrafiken mycket mer intressant.

Det blir svårt att bilda en majoritet i Indien.

Vilka är satsdelarna?

Indien *genomför* *världens största demokratiska val.*
subjekt predikat direkt objekt

Ofta *blir* *pendling med kollektivtrafiken* *mycket mer intressant.*
tidsadvbl. pred. subjekt subjektiv predikativ

Det *blir* *svårt* *att bilda en majoritet* *i Indien.*
form. subjekt pred. subj. pred. egentligt subjekt ?eg. subj. / rumsadvbl.?

Satser och satstyper

Huvudsats och bisats

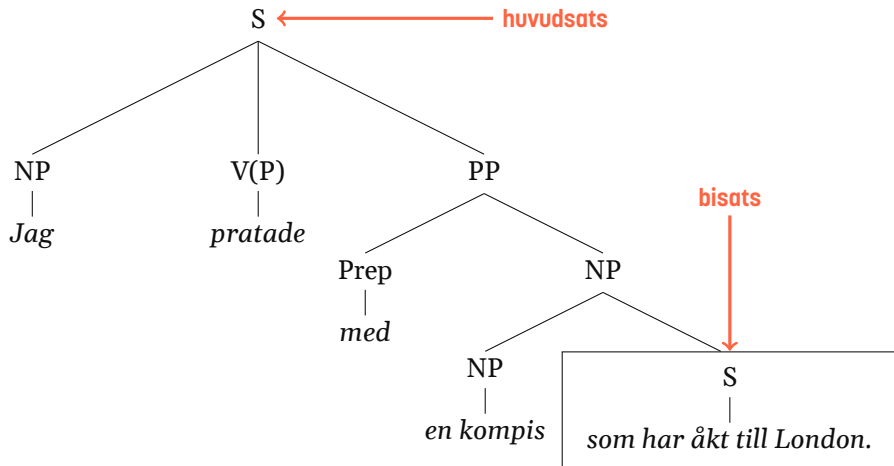
- En **huvudsats** fungerar syntaktiskt självständigt.
 - påstående, fråga, uppmaning

Olle har åkt till London.

- En **bisats** måste underordnas andra satser eller fraser.

Olle, som har åkt till London, ...

Huvudsats och bisats

Satstyper (huvudsatser)

- En **deklarativ**sats uttrycker ett påstående.

Olle har åkt till London.

- En **interrogativ**sats uttrycker en frågeställning.

Har Olle åkt till London?

Vem har åkt till London?

- En **imperativ**sats uttrycker en uppmaning.

Åk till London!

V2-ordföljd

- I ett **V2-språk** ska det finita verbet i en huvudsats stå **på andra plats**.
 - Förutom i imperativsatser eller ja/nej-frågor

Olle åkte till London igår.
subj. finit verb tidsadvbl.

Igår åkte Olle till London.
tidsadvbl. finit verb subj.

- Alla **germanska språk** utom engelska har V2-ordföljd.
 - Ganska ovanligt annars bland världens språk!

Bisats

En **bisats** känns igen på följande egenskaper:

- 1 Den inleds med subjunktion eller annan **bisatsinledare**.
- 2 Den har **bisatsordföljd** (BIFF-regeln).
- 3 Den **utgör en satsdel** i den överordnade satsen.

Undantag 🧐

Se Josefsson s. 164–165 för undantag från dessa regler!

BIFF-regeln

BIFF-regeln

I bisats kommer 'inte' före det finita verbet

<i>Rörmokaren</i>	<i>lovade</i> finit verb	<u><i>inte</i></u> satsadvbl.	<i>något.</i>
-------------------	-----------------------------	----------------------------------	---------------

<i>(Han sa) att rörmokaren</i>	<u><i>inte</i></u> satsadvbl.	<i>lovade</i> finit verb	<i>något.</i>
--------------------------------	----------------------------------	-----------------------------	---------------

- Det gäller faktiskt alla **satsadverbial**!

Bisatstyper

- Vi kan skilja mellan olika **bisatstyper**:
 - att-satser
 - relativsatser
 - indirekta frågesatser
 - adverbialsbisatser
 - konditionala, temporala, konsekutiva, ...

Att-sats

- En **att-sats** inleds med en 'allmänt underordnande att.'
- Fungerar ofta som **subjekt**, **objekt**, eller **reaktion** (ibland även attribut).

Han vill att vi startar på nytt.
direkt objekt

Att vi startar på nytt är det bästa.
subjekt

Jag stödjer förslaget att vi startar på nytt.
efterbestämning

Ellips i att-satser

Han lovade att släcka lampan.

Han lovade att han skulle släcka lampan.

Relativsats

- En **relativsats** inleds antingen med...
 - **relativt pronomen**: *som, vad, vars, vilka*
 - **relativt adverb**: *när, då, där*
 - **kombination** av preposition och relativt pronomen: *på vilken*

Ölen som jag gillar är väldigt dyr.

Mannen vars bil jag lånat kommer från Spanien.

Indirekt frågesats

- En **indirekt frågesats** inleds antingen med...
 - **frågande ('interrogativ') pronomen**: *vem, vad, vilken*
 - **frågande ('interrogativ') adverb**: *när, hur*
 - **frågande ('interrogativ') subjunktion**: *om, huruvida*

Han vet inte vem Kalle har bjudit.

Vem Kalle har bjudit är ett mysterium.

Jag vill veta vem som bjöds av Kalle.

Hur många satser och vilka?

Jag **vet** att jag **kommer** att klara uppgifterna som **ges**
på tentan eftersom jag **är** bra på lingvistik.

- Leta efter **finita verb**!
 - fyra finita verb → fyra satser
- Leta efter möjliga **bisatsinledare**!
 - *att*, relativa pronomen (*som*), subjunktioner (*eftersom*), ...
 - Kom ihåg att det beror på kontexten om de verkligen fungerar som bisatsinledare.

Hur många satser och vilka?

*Jag vet att jag kommer att klara uppgifterna som ges
på tentan eftersom jag är bra på lingvistik.*

- 1 *Jag vet att [...] bra på lingvistik.* **huvudsats**
- 2 *att jag kommer att klara uppgifterna som ges på tentan* **bisats, att-sats**
- 3 *som ges på tentan* **bisats, relativsats**
- 4 *eftersom jag är bra på lingvistik* **bisats, adverbial**

Nästa föreläsning

F6: Semantik Lexikal- och satssemantik

Att läsa

- Yule, kapitel 9 (semantics)

